

УДК 821.161.2-1(477)(092)

Ганна Масовер,
науковий співробітник відділу наукового
редагування бібліографічної інформації
Книжкової палати України

Рушник поетової долі: Андрію Малишку — 100

Ім'я Андрія Малишка вже давно й по праву вписане в історію української літератури. Але це аж ніяк не означає, що його художня спадщина належить історії, — краще з його доробку живе активним життям сьогодні і житиме завтра, бо не втрачає з плином часу тієї ідейно-естетичної напруги, яка живить духовну енергію народу.

Андрій Малишко — поет могутнього ліричного обдарування. Реалії дійсності, людські долі, картини природи, екскурсії в історію, проблеми і конфлікти доби — усе це постає в його поезії у сприйманні яскравої, непересічної особистості, пропущеним крізь серце й розум людини з неординарним світобаченням, власними уподобаннями, цілісними критеріями — соціальними й художніми.

Звичайно, кожна людина формує себе сама. Та все ж і життя, особливо дитинство, де закладаються перші й найміцніші підвалини любові, духу, характеру людини, де батько з матір'ю, перші друзі, теж важить так багато в долі людській.

Андрій Самійлович Малишко народився 14 листопада 1912 р. у м. Обухові Київської області в багатодітній сім'ї сільськогосподарця. З самого дитинства майбутній поет виніс незрадливую любов до рідної землі та матері, до рідної пісні та слова, промовленого "в колісці із лози, щоб вічним окаяним боржником його нести, страждати і любити..." Жилося родині Самійла Малишка важко: землі було дві десятини, а сім'я чималенька (одинадцять дітей), тож доводилося господареві і шевцювати, і на заробітки в Таврію ходити. Малий Андрій посилав чим міг — то ходив заможнішим по господарству допомагати, то грав на весіллях на гармонії, бо мав талант до музики. Потяг до творчості в Малишка прокинувся дуже рано і мав своєрідний характер. Мати поета, Ївга, чудово співала (їй поет згодом присвятить вірш "Материнська"). Андрій Самійлович в "Автобіографії" (1959) згадував, що її пісні вривалися в пам'ять на все життя. Тільки ж одне в них не задовольняло хлопця: сумні кінцівки. Не могло його серце миритися з трагічною загибеллю козака, якому чорний ворон очі клеє... І тоді Андрій перекомпоновував пісню по-своєму: ні, не вбито козака — поранено, вилікували його добрі люди, та й повернувся він додомоньку. А трохи пізніше почав складати вірші...

Підрісши, пішов у Обухівську семирічку, 1927 р., закінчивши її, Андрій Малишко вступає до Київської медичної профшколи, однак уже тоді у юнаковій душі жив потяг до прекрасного, до пісні, до поезії. Дізнавшись про додатковий набір в Інститут народної освіти, майбутній поет вирішив здати екзамени, склав їх успішно, після чого його зарахували на літературний факультет, де Андрій потрапив під опіку Максима Рильського, який викладав там і вів літературну студію. У 1930 р. юнак надрукував перші вірші в журналах "Молодий більшовик" та "Глобус". Закінчивши у 1932 р. Київський інститут народної освіти, викладав літературу в Овручі на Житомирщині. З 1934 р. до 1935 р. служив в ар-

мії, а потім працював журналістом у газеті "Комсомолец України", в "Літературній газеті" та в журналі "Молодий більшовик". Друкуватися почав 1930 р.

Особливо плідним для поета був передвоєнний 1940 р. Крім книги "Листи червоноармійця Опанаса Байди", вийшли друком збірки "Березень", "Зореві дні", "Жайворонки". Характерна особливість ранньої творчості Андрія Малишка — широта тематичного і жанрового діапазону. Тематика довоєнних творів різноманітна: праця хліборобів, події революції та громадянської війни, чудові пейзажні поезії, де картини природи гармонують з ліричним настроєм, з розквітом першого кохання ("Зимове", "Пейзаж", "Дощ упав на край широкий"). Героями творів Малишка є "хлібороби й сівачі", прості робочі люди. Оживає в його творах й історична пам'ять народу. Постають із рядків циклу "Запорожці" славетні прадіди наші, які кров'ю своєю боронили рідний край від ворогів.

Поезії Андрія Малишка періоду Великої Вітчизняної війни — явище значне, вагоме у літературі загалом. За роки війни вийшли збірки "До бою вставайте" (1941), "Понад пожари" (1942), "Україно моя!" (Уфа, 1942), "Україно моя!" (Воронеж, 1942), "Слово о полку", "Битва" (обидві 1943), "Полонянка" (1944). Тема війни звучить і в повоєнних збірках "Ярославна" та "Чотири літа" (обидві 1946). Велика Вітчизняна породила могутні образи Малишкових поем "Прометей", "Сини", "Любов", "Жива легенда", "Полонянка" (усі 1945—1947) та ін.

Протягом 1941—1944 рр. поет служив військовим кореспондентом у газетах "Красная Армия", "За Радянську Україну", "За честь Батьківщини", де виступав і як поет, і як публіцист. З 1944 р. до 1947 р. Малишко працював відповідальним редактором журналу "Дніпро".

Андрій Малишко плідно працював на літературній ниві й у повоєнні роки. У цей час він видав цілу низку збірок. За поему "Прометей" 1947 р. поет отримав Сталінську премію. 1950 р. з'явилась збірка "За синім морем", написана після відвідин Канади та США разом з групою діячів культури (за цю збірку наступного року А. Малишко отримав Сталінську премію).

Андрій Малишко співпрацював з багатьма композиторами — це Лев Ревуцький, Микола Дремлюга, Олександр Білаш, Віталій Кірейко, Пилип Козицький, Микола Вериківський, Андрій Штогаренко, Степан Козак, але особливо плідно, починаючи з 1949 р. (від першої пісні "Колгоспний вальс" і до останньої — "стежина") — з композитором Платоном Іларіоновичем Майбородою, створивши понад 30 пісень. Ось деякі з них: "Київський вальс", "Ми підем, де трави похили...", "Ти, моя вірна любов", "стежина", "Вчителько моя", "Пісня про рушник", "Гаї шумлять біля потоку", "Журавлі", "Білі каштани", "Колискова", "Пролягла доріженька". Тобто це саме ті твори, які найбільше полюбившись слухачам. Хоча на музику покладено понад 100 віршів поета, причому пере-

важна більшість на надруковані твори. Та, як гадували друзі поета, досить часто сам Малишко складав слова до написаної музики і робив це завжди легко й високопоетично. Будучи натурою музикальною, він як мало хто з поетів розумів і відчував слово в музиці, швидко схоплював структуру майбутньої пісні — її музичну форму. На важких і довгих фронтних дорогах друзі поета під його акомпанемент, а він добре грав на баяні, співали ті задушевні пісні на його слова та музику. Одна з таких пісень "Хусточка червона", в гармонізації З. Остапенка, облетіла всі fronti. Уся пісенна спадщина поета є надзвичайно багатогранною, їй притаманний глибокий ліризм в оспівуванні найсвітлішого почуття — кохання, живої краси рідного краю, його природи, філософські узагальнення та глибокі роздуми над людською долею. Не диво, що багато Малишкових пісень стали воістину народними в найповнішому розумінні цього слова. І насамперед це "Пісня про рушник", яку народ усе-таки називає по-своєму, любовно "Рідна мати моя". Це — гідний пам'ятник усім українським матерям, який вдячний син звів на віки вічні. Ця пісня глибоко національна, її не можна адекватно перекласти іншою мовою, бо образність її тримається на вишиваному українському рушникові, з яким у нас пов'язано все — від народження до останнього шляху.

Андрій Малишко — поет-лірик від Бога. Його голос, то ніжний і схвильований, як перші слова кохання, то гнівний, сповнений пристрасті вибухової сили, не можна сплутати з чийось іншим. Навіть у ряду визначних талантів, яких дала українська поезія світові в двадцятому столітті — Максим Рильський, Павло Тичина, Євген Маланюк, Богдан Ігор Антонич, Василь Стус, — постать Андрія Малишка вирізняється глибокою поетичною самобутністю, власним баченням світу, органічним єдинокорінням з народнопоетичною творчістю, інтимним тоном звучання, навіть коли він говорить про світові, загальнолюдські проблеми. А ще — пісенністю своєї лірики, тим, що кожен її рядок бринить за камертоном української народної пісні.

Чудові слова про Андрія Малишка сказав відомий поет Іван Драч: "Ми знову думаємо про нього, всі, хто бачив його, хто слухав його і хто так само слугує українській культурі, мабуть, відчуває Малишка в собі як частину свого єства. Він для нас не просто поет, не просто автор "Прометея" чи "Це було на світанку", чи інших поем, чи прекрасної його інтимної, філософської лірики. Він — ота відкрита гарячність, яка йде на тебе, яку можна зустріти на порозі рідної хати,

яка йде з твого дитинства, з рук матері, з мозольних рук наших батьків, з рідної землі, з самого життя на землі".

Останнім твором поета, написаним у лікарні за вісім днів до його смерті, була славнозвісна "Стежина" ("Чому, сказати, й сам не знаю..."), в якій він роздумує над людським життям... 17 лютого 1970 р. серце Андрія Малишка перестало битись.

За своє життя поет видав близько сорока збірок. Малишко полишив нам не тільки пісенну й поетичну спадщину, він також є автором значної кількості публіцистичних та літературно-критичних творів. Написав тексти пісень до фільмів: "Макар Нечай" (1940), "Богдан Хмельницький" (1941), "Роки молодії" (1942), "Щедре літо" (1950), "Долина синіх скель" (1956), "Лілея", "Таврія" (1959), "Чорноморочка" (1960), "Абітурієнтка" (1973), а також сценарії до кінокартин: "Навіки з російським народом" (1954), "Квітуча Україна" (1961), "Ми з України" (1962).

У листопаді 2012 р. виповнилося 100 років з дня народження видатного українського поета-пісняра Андрія Малишка, що було відзначено на державному рівні згідно з відповідною постановою Верховної Ради України.

Список використаної літератури

1. *Дем'янівська Л. С.* Андрій Малишко: життя і творчість / Л. С. Дем'янівська. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К. : Дніпро, 1985. — 207 с.
2. *Костенко А. І.* Андрій Малишко : біогр. повість / А. І. Костенко. — К. : Молодь, 1981. — 312 с.
3. *Неділько В. Я.* Вивчення творчості Андрія Малишка / В. Я. Неділько. — К. : Рад. шк., 1977. — 157 с.
4. *Шпалак Д. Я.* Полум'яний сурмач. Життя і творчість Андрія Малишка / Д. Я. Шпалак. — К. : Знання, 1982. — 48 с.
5. *Неділько В.* Андрій Малишко / В. Неділько // Українське слово : хрестоматія укр. л-ри та літ. критики ХХ століття. В 4 кн. Кн. 2 / Василь Яременко (Україна), Євген Федоренко (США). — К., 1994. — С. 699—704.
6. *Ткаченко А.* Андрій Малишко // Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. / за ред. В. Г. Дончика. — К., 1998. — Кн. 2. — С. 111—115.
7. *Барабаш С.* Чарівні джерела поезії: естетичні функції фольклоризму в поезії Андрія Малишка / С. Барабаш. — К. : Вища шк., 1990. — 123 с.
8. *Мерчанська Є.* Пісенна творчість А. С. Малишка. Урок української літератури в 11 класі / Є. Мерчанська // Українська мова і література в школі. — 2003. — № 8. — С. 43—46.

Надійшла в редакцію 8 листопада 2012 року